

S P R A W O Z D A N I A

Ks. Tomasz Jelonek

Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie

Ukraińskie kontakty

Kontakty naukowe pracowników Katedry Teologii i Informatyki Biblijnej (ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek i ks. dr Roman Bogacz) z kościelnymi instytucjami naukowymi na Ukrainie rozpoczęły się w jesieni 2002 roku.

We wrześniu 2002 roku ks. Jelonek przeprowadził cykl wykładów na temat biblijnej teologii kapłaństwa na Studium Duchowości w Brzuchowicach. Studium jest związane z UKSW w Warszawie. Ksiądz Bogacz w roku 2002/2003 prowadził natomiast wykłady z archeologii biblijnej i ze wstępu do Pisma Świętego w Wyższym Duchownym Seminarium diecezji Kamieniec Podolski w Gródku na Podolu. Seminarium to jest afiliowane do Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie. Na wiosnę 2003 roku przy okazji kolejnego wyjazdu ks. Bogacza do Gródka udał się tam także ks. Jelonek i wygłosił dla wszystkich kleryków trzy konferencje na temat opisu Męki Pańskiej. Wyjazd zaowocował także zorganizowaniem przez Katedrę we współpracy z Seminarium sympozjum naukowego, które odbyło się w Gródku 3 czerwca 2003 roku. Tematem tego seminarium były *Tajemnice światła*.

Na seminarium złożyły się trzy referaty wygłoszone przez pracowników Papieskiej Akademii Teologicznej:

ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek – *Tajemnice Świata – aspekt biblijny*;

o. prof. dr hab. Zdzisław Kijas OFMConv. – *Duchowość Wschodu i Zachodu w Tajemnicach Świata*;

ks. dr Roman Bogacz – *Kontekst archeologiczny i topograficzny Tajemnic Świata*.

Od roku 2003/2004 do chwili obecnej ks. Bogacz prowadzi w Seminarium w Gródku dwa przedmioty, wyżej wymienione (od roku 2006/2007 tylko archeologię biblijną), a ks. Jelonek wykład egzegezy biblijnej na roku piątym (Listy św. Pawła, pozostałe listy Nowego Testamentu bez Janowych i Dzieje Apostolskie). Obaj wykładowcy kilkakrotnie w ciągu roku akademickiego wyjeżdżają do Gródka i tam prowadzą skomasowane wykłady. Przy tej okazji ks. Jelonek prowadzi konferencje biblijne dla wszystkich kleryków, omawiając tematy teologii biblijnej. Książki Bogacz organizował pokazy zdjęć z Ziemi Świętej.

Pod kierunkiem ks. Jelonek powstała również praca magisterska (ks. Oleksandra Prosiانیuka) obroniona w październiku 2007 roku przed komisją firmowaną przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Laterańskiego. Komisji złożonej z wykładowców Seminarium przewodniczył profesor przybyły z Rzymu.

Równocześnie w roku 2003/2004 ks. Jelonek podjął wykład Ewangelii synoptycznych na trzecim roku w Wyższym Seminarium Duchowym Archidiecezji Lwowskiej w Brzuchowicach. Wykład ten jest kontynuowany przez wszystkie kolejne lata. Pierwsza część wykładu, zawierająca wprowadzenie do Nowego Testamentu została złożona do druku w Wydawnictwie Salwator i powinna się ukazać na początku roku 2008.

Raz na trzy lata natomiast prowadzony jest kurs biblijnej teologii kapłaństwa dla słuchaczy Studium Duchowości, które także mieści się w zabudowaniach seminaryjnych w Brzuchowicach. Wykłady zostały opracowane w formie książkowej i wydane przez Wydawnictwo WAM w Krakowie.

W seminarium lwowskim ks. Jelonek ma także jednego magistra (ks. Andrzej Lalik), który pod jego kierunkiem ukończył pracę magisterską,

a egzamin zdał na Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Trzech alumnów aktualnie przygotowuje pod tymże kierunkiem swoje prace magisterskie.

Zajęcia dydaktyczne prowadzone w seminariach duchownych w ich *ratio studiorum* mają wyznaczoną liczbę godzin w skali rocznej. Wykładowcy stosują się do niej, a może to być zrealizowane dzięki kilkakrotnemu pobytowi na Ukrainie, w czasie którego podejmuje się liczne godziny w ciągu dnia.

W Gródku wstęp do Pisma Świętego i Egzegeza Nowego Testamentu obejmują 48 godzin w skali rocznej, archeologia biblijna ma 24 godziny. W Brzuchowicach wykład na temat Ewangelii synoptycznych rozłożony jest na 42 godziny.

W Gródku na Podolu funkcjonuje także Instytut Wiedzy Religijnej, podobnie jak Seminarium afiliowany do Uniwersytetu Laterańskiego w Rzymie. Ksiądz Jelonek w roku akademickim 2004/2005 prowadził w Instytucie wykład z ksiąg historycznych Starego Testamentu. Z powodu trudności skoordynowania terminów pobytu wykładowcy w Gródku z harmonogramem zjazdów tygodniowych słuchaczy Instytutu, zakończeniem wykładu był egzamin testowy.

W latach następnych wykłady biblijne ks. Jelonka miały miejsce w ramach tygodniowych zjazdów odpowiedniego rocznika, które organizowane były w miesiącu sierpniu. W roku 2006 tematem wykładów były Księgi prorockie Starego Testamentu, a w roku 2007 Listy św. Pawła, inne Listy Nowego Testamentu oraz Dzieje Apostolskie. W tych dwu latach egzamin ustny odbywał się na przełomie września i października.

Studenci seminariów duchownych uczą się intensywnie języka polskiego, co także otwiera im drogę do literatury naukowej w języku polskim. Język polski potrzebny jest w sprawowaniu liturgii w tych parafiach, które skupiają ludność o narodowości polskiej. Ci zatem studenci nie mają trudności w słuchaniu wykładów i posługiwaniu się materiałami do wykładu opracowanymi w języku polskim. Słuchacze Instytutu są w gorszej sytuacji, o ile bowiem język mówiony może jakoś służyć do komunikacji, o tyle pisemne materiały stanowią dla wielu dużą trudność. Dlatego materiały do wykładów były dostarczane wcześniej i tłumaczone na język ukraiński. W tej wersji służyły przygotowującym się do egzaminu, który przeważnie zdawany jest też w tym języku. W roku

2007 na przeszło czterdziestu zdających, trzy osoby odpowiadały po polsku, jedna po rosyjsku, a reszta w języku ukraińskim.

Oprócz pracy dydaktycznej omawiane kontakty realizują się poprzez coroczne sympozja naukowe, które – zgodnie z tematem prac statutowych w Katedrze Teologii i Informatyki Biblijnej – poświęcone są szeroko pojętej problematyce *Biblia w kulturze świata*. Organizatorami serii spotkań naukowych są Katedra i Seminarium Duchowne w Gródku.

28 maja 2004 roku odbyło się pierwsze sympozjum z tej serii, na które złożyły się następujące referaty:

ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek – *Jak Duch Święty mówi do Kościołów?*

dr Zofia Włodarczyk (AR Kraków) – *Edukacyjna rola ogrodów biblijnych*;

ks. dr Stanisław Kozioł (WSD Gródek) – *Ikona świadkiem Słowa Bożego*;

mgr lic. Lucyna Rotter (Wydział Historii Kościoła PAT) – *Biblijne pochodzenie symboli związanych z przedstawieniem w sztuce Matki Bożej Niepokalanie Poczętej (Zarys zagadnienia)*. Referat został odczytany przez p. Annę Włodarczyk, gdyż autorka z powodu przygotowywania obrony doktorskiej nie mogła udać się do Gródka.

ks. dr Roman Bogacz – *Wpływ sanktuariów egipskich na formę Świątyni Jerozolimskiej*;

ks. prof. dr hab. Michał Bednarz (Wydział Teologiczny PAT w Tarnowie) – *Rola Ducha Świętego według Ewangelii św. Jana*.

II Sympozjum *Biblia w kulturze świata* odbyło się w Gródku w dniu 25 maja 2005 roku. Wygłoszono następujące referaty:

ks. dr Roman Bogacz – *Rola poznania Anatolii w rozumieniu dzieła św. Pawła*;

dr Zofia Włodarczyk – *Uprawa i symbolika oliwki w Biblii*;

ks. dr Stanisław Kozioł – *Reminiscencje biblijno-duchowe ikony „wprowadzenia Maryi do świątyni”*;

o. prof. PAT dr hab. Józef Marecki OFMCap (Wydział Historii Kościoła PAT) – *Symbolika biblijna w numizmatyce*;

dr Lucyna Rotter – *Barokowe cykle ikonograficzne inspirowane Biblią*;

dr Danuta Piekarcz (UJ Kraków) – *Biblijno-patrystyczne źródła sztuki wczesnochrześcijańskiej*;

dr Danuta Piwowska (UJ Kraków) – *Inspiracje biblijne u romantyków rosyjskich i ukraińskich*. Oba referaty przygotowane przez Panię z Uniwersytetu Jagiellońskiego zostały przeczytane przez p. Annę Włodarczyk, studentkę tegoż Uniwersytetu.

ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek – *Na marginesie „Одержима” Lesi Ukrainki*.

Po seminarium wszyscy uczestniczący w nim prelegenci w ramach poznawania kraju, z którym współpracują, udali się na wycieczkę do Odessy. W drodze mieli okazję zwiedzić piękny park *Sofijówka* w Humaniu.

Dwa kolejne sympozja w Gródku łączyły się z wyjazdami do Kijowa i na Bukowinę. Sympozja stają się już coraz bardziej stałymi punktami całorocznego programu pracy w seminarium duchownym. Zostały także omówione na łamach „Vita Academica”, skąd czerpiemy o nich pełniejsze informacje.

III Sympozjum *Biblia w kulturze świata* organizowane było wraz z Seminarium w Gródku przez dwie katedry Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Katedra Teologii i Informatyki Biblijnej na Wydziale Teologicznym oraz Katedra Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki na Wydziale Historii Kościoła w ramach zawartego porozumienia o współpracy naukowej zorganizowały wyjazd na Ukrainę, w czasie którego pracownicy tych Katedr wygłosili referaty w Gródku Podolskim i Kijowie.

Sympozjum odbyło się 30 maja 2006 roku i objęło sześć referatów.

W pierwszym wystąpieniu (*Chasydzi – mistyka inspirowana Biblią*) ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek omówił żydowski ruch religijny, który rozwijał się na terenach dzisiejszej Ukrainy. Ruch ten był kontynuacją żydowskiej mistyki, która swymi korzeniami tkwi w klimacie biblijnym i korzysta z pojęć biblijnych, nadając im swoisty wydźwięk.

Kolejny referat wygłoszony został przez dr Zofię Włodarczyk, pracownika naukowego Akademii Rolniczej w Krakowie i absolwentkę naszego Studium Teologii dla Świeckich (magisterium i licencjat z teologii, doktorat na temat ogrodów biblijnych na Akademii Rolniczej pod kierunkiem ks. prof. T. Jelonka). Temat referatu brzmiał: *Uprawa i symbolika figowców w tekstach Biblii*.

Ksiądz dr Stanisław Koziół, ojciec duchowny i wykładowca bibliistyki w WSD w Gródku przedstawił referat pod tytułem: *Kosmiczne zwycięstwo Chrystusa na podstawie ikony Zesłania Ducha Świętego*. Była to analiza treści ikony ze wskazaniem inspiracji biblijnych, które znalazły w niej swoje odbicie.

W kolejnym wystąpieniu dr Lucyna Rotter z Wydziału Historii Kościoła omówiła *Motywy pasyjne w pobożności zakonnej*. Jako przykład posłużyły zakony reguły franciszkańskiej, ukazano szeroki wachlarz form rozwijającego się kultu pasyjnego, poczynając od duchowości, przez prowadzenie sanktuariów i kalwarii, aż do propagowania nabożeństw pasyjnych i bractw Męki Pańskiej.

Ksiądz dr Roman Bogacz w referacie pod tytułem: *Ubogi Kościół w bogatym mieście* przedstawił list do Kościoła w Smyrnie, zawarty w Apokalipsie św. Jana, ukazując go na tle uwarunkowań historycznych, geograficznych i religijnych.

Na końcu głos zabrał kierownik Katedry Nauk Pomocniczych Historii i Archiwistyki, o. prof. PAT dr hab. Józef Marecki OFM^{Cap}. W referacie *Ewangelia Dzieciństwa w filatelistyce* przedstawił na licznych przykładach znaczków pocztowych różnych krajów, jak biblijna treść wpływa na tematykę i sposób jej prezentowania w materiale filatelistycznym.

Po zakończeniu sympozjum w Gródku grupa prelegentów udała się do Kijowa, gdzie w dniu 2 czerwca wygłosiła referaty na sympozjum zorganizowanym w kijowskim klasztorze Braci Mniejszych Kapucynów, które było otwarte dla wszystkich chętnych i ogłoszone w dwutygodniku katolickich parafii Ukrainy, „Parafijalna gazeta” w numerze 10(391) z dnia 21 maja 2006 roku. Tematyka referatów wygłoszonych w Kijowie różniła się od referatów, jakie zostały przedstawione w Gródku i była następująca:

ks. dr Stanisław Koziół – *Reminiscencje duchowo-biblijne ikony Pozdrowienia Apostołów*;

ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek – *Одержима Ёси Украинки а евангелична Мария Магдалена*;

dr Lucyna Rotter – *Biblijne wezwania świętyń rzymskokatolickich archidiecezji lwowskiej na przełomie XIX i XX wieku*;

o. prof. PAT dr hab. Józef Marecki OFMCap – *Wezwania świętyń diecezji przemyskiej obrządku greckokatolickiego i Administracji Apostolskiej Łemkowszczyzny w okresie międzywojennym*;

dr Zofia Włodarczyk – *Botanika jako dziedzina współczesnej nauki pomocna w rozumieniu i poprawnej interpretacji tekstów biblijnych*;

ks. dr Roman Bogacz – *Tam, gdzie mieszka szatan (List do Kościoła w Pergamonie)*;

Ks. Koziół mówił po ukraińsku, pozostałe referaty były wygłoszone po polsku i tłumaczone na język ukraiński.

IV Sympozjum *Biblia w kulturze świata* zorganizowane zostało w dniu 5 czerwca 2007 roku. Sympozjum obejmowało sześć referatów, cztery przygotowane przez osoby z Krakowa, a dwa przez pracowników naukowych grodzieckiego Seminarium.

Na sympozjum złożyły się następujące referaty:

ks. dr Jacek Uliasz (WDS Gródek) – *Biblijne orędzie w środkach masowego przekazu w świetle „Dei Verbum” 21–26*;

o. dr Dariusz Kasprzak OFMCap. (PAT Kraków) – *Teologia oświecenia biblijnego w okresie patrystycznym*;

ks. dr Stanisław Koziół (WDS Gródek) – *Reminiscencje biblijno-duchowe ikony Przemienienia Pańskiego*;

ks. prof. dr hab. Tomasz Jelonek (PAT Kraków) – *Psalmy Szewczenki*;

dr Zofia Włodarczyk (AR Kraków) – *Owoc, do którego porównana jest skroń Oblubienicy. Uprawa i symbolika granatu właściwego (Punica granatum) na kartach Biblii*;

ks. dr Roman Bogacz (PAT Kraków) – *Ziemia Święta po drugiej stronie Jordanu*.

Po sympozjum dla jego prelegentów odbyły się warsztaty naukowe na temat Biblii w kulturze mołdawskiej, reprezentowanej przez freski wykonane wewnątrz i na zewnątrz cerkwi w prawosławnych monastyrach na rumuńskiej Bukowinie. Czterodniowa wycieczka prowadziła przez następujące miejscowości: Putna, Arbore, Suczewa, Dragomirna, Radowce Sucevita, Moldovita, Humor, Voronet i Târgu Neamț. We wszystkich tych miejscowościach znajdują się wspaniałe zabytki sakralne, które dostarczyły uczestnikom nie tylko głębokich przeżyć artystycznych,

nych, ale przede wszystkim pozwoliły im odczytywać Biblię w tym szczególnym wydaniu *Biblia pauperum*, oraz interpretującą ją teologię mołdawskiego prawosławia. Trzeba stwierdzić, że wykonawcy obrazów posiadali bardzo głęboką wiedzę biblijną i teologiczną, którą warto poznać i opracowywać.

W tym celu sporządzono bogaty materiał fotograficzny i zaopatrzono się w odpowiednią literaturę, co powinno zaowocować podjęciem odpowiednich tematów naukowych. Na szczególną uwagę zasługuje kanon Sądu Ostatecznego, znajdujący się w na ścianach wielu cerkwi oraz związana z nim kompozycja *Deesis*. Oba te zestawy zawierają elementy, które odróżniają je od wzorów znanych w naszej kulturze.

Dopełnieniem programu naukowego była serdeczna gościna u ojców franciszkanów w miejscowości Kaczika, w której na kościele widnieje polski napis: „Maryjo, bez grzechu poczęta, módl się za nami”, a w głównym ołtarzu znajduje się obraz Matki Bożej Częstochowskiej. Jest to dzieło wielickich górników, którzy budowali kopalnię soli w tej miejscowości. Była także okazja poznania pięknej przyrody bukowińskiej, zwłaszcza w Wąwozie Bicz i nad Czerwonym Jeziolem.

W roku 2007/2008 również planowane jest sympozjum w Gródku, które ma odbyć się w dniu 12 czerwca 2008 roku.

Teksty referatów wygłaszanych na Ukrainie drukowane są w czasopiśmie naukowym Seminarium Duchownego w Gródku, „*Studia Catholica Podoliae*”

Księża pracujący na Ukrainie biorą także czynny udział w sympozjach, jakie Katedra Teologii i Informatyki Biblijnej organizuje corocznie w Krakowie na początku drugiego semestru.

Kościół na Ukrainie musi walczyć z licznymi trudnościami, ale stale się umacnia. Nasza obecność jest pomocą jeszcze potrzebną przez jakiś czas, dopóki nie powstanie rodzima kadra dydaktyczna. W tej chwili wracają już wykształceni na Zachodzie wykładowcy, którzy w miarę możliwości będą przejmować zadania, które teraz wykonujemy. Zapowiedzią przyszłej samodzielności jest fakt, że obecnym rektorem Seminarium Duchownego w Gródku został już kapłan miejscowy. Dopóki jeszcze jesteśmy potrzebni, pragniemy służyć w miarę naszych sił.